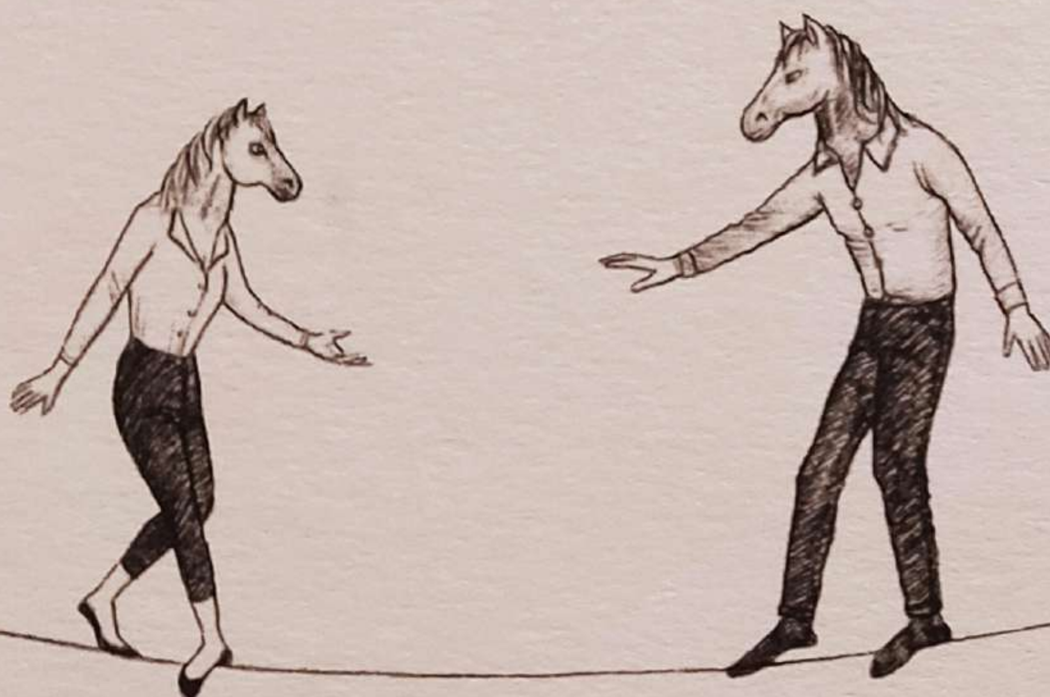
ΚΡΙΣΤΙΑΝ ΜΠΟΜΠΕΝ

Ὁ σχοινοβάτης

Κίχλη / Τὰ ἄστεγα

ΣΤΟΝ *ΣΧΟΙΝΟΒΑΤΗ* ὁ ἀφηγητὴς συναντᾶ στὴν ἐξοχὴ ἕναν ἄνθρωπο μὲ κεφάλι ἀλόγου. Μιὰ φιλία γεννιέται ἀνάμεσά τους. Κατὰ τὶς συχνὲς συναντήσεις τους λαμβάνουν χώρα συζητήσεις οἱ ὁποῖες θυμίζουν τοὺς πλατωνικοὺς διαλόγους. Τὰ θέματα ποὺ συζητιοῦνται διαδοχικὰ εἶναι τὰ ἀκόλουθα: ἡ σχέση ποίησης καὶ τσίρκου· ἡ ἀδυναμία τῶν βιβλίων καὶ τῆς γραπτῆς γνώσης νὰ ἐξηγήσουν τὸν κόσμο καὶ νὰ προσφέρουν χαρά· ἡ αἰφνίδια ἀνακάλυψη τῆς ἄνοιξης – ἀνακάλυψη ποὺ δὲν ἔχει σχέση μὲ τὴν ἐποχή, ἀλλὰ ἀφορᾶ τὸ ἄνοιγμα τῶν αἰσθήσεων καὶ τῆς ψυχῆς στὸ μεγαλεῖο τῶν ἁπλῶν πραγμάτων. Μία τῶν ἡμερῶν, καὶ ἀφοῦ προηγουμένως ἐγχειρίζει στὸν ἀφηγητὴ ἕνα ποίημα ποὺ κόβει τὴν ἀνάσα, ὁ ἄνθρωπος μὲ τὸ κεφάλι ἀλόγου ἐξαφανίζεται.

Πίσω ἀπὸ τὴν ἀπέριττη ἁπλότητα τῆς πλοκῆς τοῦ *Σχοινοβάτη*, στὴν ὁποία ὀφείλεται ἀσφαλῶς ἕνα μέρος τῆς γοητείας του, ἀνιχνεύονται θέματα ποὺ ἀπασχόλησαν διαχρονικὰ τὴ λογοτεχνία καὶ τὴ φιλοσοφία. Τὰ θέματα αὐτὰ ὁ Κριστιὰν Μπομπὲν τὰ ἐπαναπροσεγγίζει μὲ ἕναν μοναδικὸ τρόπο: συνδυάζοντας τὴν ποίηση μὲ τὸ στοχασμὸ καὶ διαποτίζοντ
μιὰν ἔντονη πνευματικότητα.

Ο CHRISTIAN BOBIN γεννήθηκε τὸ 1951 στὸ Λὲ Κρεζὸ τῆς Βουργουνδίας, ὅπου καὶ πέθανε τὸ 2022. Σπούδασε φιλοσοφία. Ἔζησε μὲ φραγκισκανικὴ ἁπλότητα, ἀπομονωμένος στὴν καρδιὰ ἑνὸς δάσους, ὡς ἄλλος ἀναχωρητής, ἔξω ἀπὸ τὴν τύρβη τῶν παρισινῶν λογοτεχνικῶν κύκλων.

Ἐκτὸς ἀπὸ μυθιστορήματα, ἀφηγήματα καὶ δοκίμια ἐξέδωσε καὶ πολλὲς ποιητικὲς συλλογές. Τελικά, ἡ διασημότητα, ποὺ τόσο πολὺ ἀπέφευγε, τὸν βρῆκε τὸ 1993 γιὰ τὸ βιβλίο του *Le Très-Bas*, ἀφιερωμένο στὸν Ἅγιο Φραγκίσκο τῆς Ἀσίζης, τὸ ὁποῖο τοῦ ἀπέφερε τὸ Prix des Deux Magots κι ἕναν χρόνο ἀργότερα τὸ Μέγα Καθολικὸ Λογοτεχνικὸ Βραβεῖο (Grand Prix Catholique de Littérature). Τὸ 2016 ἡ Γαλλικὴ Ἀκαδημία τοῦ ἀπένειμε ἕνα βραβεῖο γιὰ τὸ σύνολο τοῦ ἔργου του.

Ὁ Μπομπὲν ἄφησε ἔργο μὲ ἔντονο ποιητικὸ χαρακτήρα, ποὺ ἀποπνέει γνήσια πνευματικότητα. Ὅπως εἶπε κάποτε: «Ὀνειρεύομαι πάντοτε νὰ ἐπι-

τύχω μιὰ γραφὴ πού, ἐνῶ θὰ παραμένει εὐτυχής, δὲν θὰ παραλείπει τίποτα ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινη δυστυχία».

*

«Δὲν θά 'θελα νὰ εἶμαι πολὺ ἄδικος μὲ τὰ βιβλία. Τοὺς χρωστάω ὡραῖες στιγμές. Μὴν ξεχνᾶμε, ἀπὸ τὰ δέντρα προέρχονται καὶ καμιὰ φορὰ τὸ θυμοῦνται αὐτό· μερικὲς φράσεις κάποιων βιβλίων θροΐζουν σὰν τὰ φύλλα τῆς ἀκακίας. Ἀλλὰ περιμένω πολὺ περισσότερα».

Τὸ σχέδιο τοῦ ἐξωφύλλου εἶναι τῆς Εὔης Τσακνιᾶ (τὸ ἴδιο καὶ λεπτομέρειές του ἀναπαράγονται στὸ ἐσωτερικὸ τοῦ βιβλίου).

ISBN: 978-618-5004-17-0

Ο ΣΧΟΙΝΟΒΑΤΗΣ

ΤΗΝ ΠΡΩΤΗ ΦΟΡΑ ποὺ συνάντησα τὸν ἄνθρωπο μὲ τὸ κεφάλι ἀλόγου δὲν εἶχα καθόλου ζάχαρη πάνω μου.

Ἦταν χειμώνας. Περπατοῦσα σ' ἕναν ἐξοχικὸ δρόμο. Ἔκανα συχνὰ αὐτὸν τὸν περίπατο, πάντοτε στὸ ἴδιο μέρος. Ἡ γῆ, ὅπως κι ὁ οὐρανός, εἶναι ἄφθαρτη. Πάντοτε κάτι καινούργιο, πάντοτε μιὰ ἔκπληξη σὲ περιμένει. Λεπτὴ κρούστα πάγου σκέπαζε τὰ χαντάκια. Πότε πότε ἔριχνα μιὰ πέτρα στὸν πάγο. Μοῦ ἄρεσε νὰ τὸν βλέπω νὰ ραγίζει χωρὶς νὰ σπάει. Οἱ πέτρες μπήγονταν μέσα του σὰν δια-

μάντια ποὺ πιάστηκαν σὲ ἱστὸ ἀράχνης. Ἔτσι περνοῦσα τὸν καιρό μου, μὲ τὸ κεφάλι σκυμμένο πάνω ἀπὸ τὶς πέτρες, πάνω ἀπὸ τὸν πάγο καὶ πάνω ἀπὸ τὸν οὐρανὸ ποὺ καθρεφτιζόταν στὸν πάγο.

Ἀπὸ χρόνο, εἶχα κάμποσο· ἡ ἀσφαλιστικὴ ἑταιρεία ὅπου δούλεψα εἴκοσι τρία χρόνια μόλις μὲ εἶχε ἀπολύσει. Ἤμουν πολὺ μεγάλος γιὰ νὰ ξαναπιάσω δουλειά. Κανεὶς βέβαια δὲν μοῦ εἶχε πεῖ κάτι τέτοιο. Φτάνει ποὺ ἐγὼ ὁ ἴδιος τὸ ἔλεγα στὸν ἑαυτό μου: εἴκοσι τρία χρόνια — πολλὰ εἶναι. Ὥρα εἶναι πιὰ νὰ σκεφτεῖς καὶ κάτι ἄλλο, δὲν θὰ περάσεις δὰ κι ὅλη σου τὴ ζωὴ δουλεύοντας· δὲν εἶναι σοβαρὰ πράγματα αὐτά.

Νὰ πετάω πέτρες μέσα στὰ χαντάκια καὶ νὰ πιάνω αὐτὰ ποὺ ὀνόμαζα «πεταλοῦδες τοῦ Θεοῦ» —μιὰ ὡραία φράση σ' ἕνα βιβλίο, ἕνα χαμόγελο σὲ ἕνα πρόσωπο, μιὰ ἡλιαχτίδα πάνω σ' ἕναν τοῖχο—, νά κάτι πολὺ πιὸ σοβαρὸ καὶ ταιριαστὸ μὲ τὴ διάθεσή μου ἐκείνων τῶν ἡμερῶν.

Ὅμως ἀντὶ γιὰ «πεταλοῦδες τοῦ Θεοῦ» δὲν εἶχα ἁρπάξει ἐκείνη τὴν ἡμέρα παρὰ μόνο ἕνα ἀπαίσιο συνάχι — κι ἀπὸ πάνω αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος μὲ τὸ κεφάλι ἀλόγου.

Περπατοῦσε πέρα στὸ λιβάδι, βαρὺς καὶ σκεφτικός. Δὲν τόλμησα νὰ τὸν ἐνοχλήσω. Ἑτοιμαζόμουν νὰ συνεχίσω

τὸ δρόμο μου, ὅταν ὁ θόρυβος τῶν βημάτων μου στὸ κρυσταλλιασμένο ἔδαφος τράβηξε τὴν προσοχή του. Ἦρθε τροχάζοντας πρὸς τὸν ξύλινο φράχτη ποὺ ἔφτανε τὰ πενήντα ἑκατοστὰ ὕψος. Φοροῦσε μαῦρο τζὶν καὶ ἄσπρο πουκάμισο. Ἡ χαίτη του κυμάτιζε ὄμορφα στὸ σβέρκο του ὅταν ἔγερνε τὸ κεφάλι. Τὰ μάτια του ἦταν μεγάλα καὶ σκοῦρα σὰν δυὸ γινωμένα δαμάσκηνα. Ἡ φιλία ἔρχεται μὲ πολὺ μικρὰ πράγματα. Ἔκανα φίλο τὸν ἄνθρωπο μὲ τὸ κεφάλι ἀλόγου ἀντικρίζοντας τὴ μαβιὰ νύχτα τῶν γαλήνιων ματιῶν του.

Χαίρομαι ποὺ σᾶς βλέπω, εἶπα ἀντικρίζοντάς τον ὁλομόναχο, μέσα στὸ λιβάδι του. Θὰ σᾶς ἔλεγα κι ἐγὼ τὸ

ἴδιο, μοῦ ἀποκρίθηκε τινάζοντας τὴ χαίτη του στὸν ἀέρα. Καὶ γελάσαμε μαζὶ γιὰ τὴ φιλία μας ποὺ ἄρχιζε νὰ γεννιέται. Ἢ μᾶλλον ἐγὼ γέλασα κι αὐτὸς χλιμίντρισε. Ἦταν ἤδη πολὺ ἀργά. Στὶς τσέπες μου εἶχα μονάχα λίγο καπνό. Τοῦ εἶπα ὅτι θὰ ἐρχόμουν ξανὰ τὴν ἑπομένη μὲ λίγους κύβους ζάχαρη. Χαμογέλασε. Ὅπως νομίζετε. Ξέρετε ποῦ νὰ μὲ βρεῖτε, δὲν τὸ κουνάω ποτὲ ἀπ' τὸ λιβάδι. Ὅσο γιὰ τὴ ζάχαρη, μὴ σᾶς ἀπασχολεῖ, δὲν μ' ἀρέσει. Μόνο τὰ μῆλα μ' ἀρέσουν.

Τὴν ἑπομένη βρισκόταν ἐκεῖ, ὁ ἴδιος πάνω κάτω. Εἶχε ἀλλάξει πουκάμισο καὶ τζίν. Ἔβρεξε τὴ νύχτα, μοῦ εἶπε. Δὲν μ' ἀρέσει νὰ φοράω βρεγμένα ροῦχα.

Ἐκείνη τὴ μέρα, ὅπως καὶ τὶς ἑπόμενες, σταθήκαμε μὲ τὸ φράχτη ἀνάμεσά μας. Χρειάζεται πάντοτε λίγη ἀπόσταση —λίγος ἀέρας, λίγη ἀπουσία, λίγο κενὸ ἢ ἕνας ξύλινος φράχτης πενήντα ἑκατοστῶν— γιὰ νὰ συμβεῖ κάτι.

«Τίποτα ἀκόμη ἀπὸ δουλειὰ λοιπόν;» — ἦταν ἡ ἐρώτηση ποὺ μοῦ ἔκανε ὁ καινούργιος φίλος μου κάθε φορὰ ποὺ συναντιόμασταν. «Ὄχι ἀκόμη ἢ μᾶλλον ποτὲ πιά» — ἦταν ἡ ἀπάντησή μου. Ὕστερα ξαναπιάναμε τὴ συζήτηση ἐκεῖ ὅπου τὴν εἴχαμε ἀφήσει τὴν προηγούμενη μέρα. Δύο θέματα ἐπανέρχονταν κάθε τόσο: ἡ ποίηση καὶ τὸ τσίρκο. Δύο τρόποι νὰ μιλᾶς μὲ οἰκειότητα στ' ἄστρα, εἶπε ὁ ἄνθρωπος μὲ τὸ κεφάλι ἀλόγου.

Πρὶν ἐγκατασταθῶ σ' αὐτὸ τὸ λιβάδι, δούλευα σ' ἕνα τσίρκο. Ἔκανα ἕνα ἀκροβατικὸ νούμερο μαζὶ μὲ μιὰ φίλη μου, μιὰ γυναίκα μὲ κεφάλι φοράδας. Κάθε βράδυ, κάναμε ἕναν μικρὸ περίπατο σ' ἕνα συρματόσχοινο ἑφτὰ μέτρα πάνω ἀπὸ τὸ ἔδαφος. Ἡ φίλη μου ξεκινοῦσε ἀπὸ τὴ μία ἄκρη κι ἐγὼ ἀπὸ τὴν ἄλλη. Ἔπρεπε νὰ συναντιόμαστε στὴ μέση, νὰ φιλιόμαστε κι ἔπειτα νὰ ἐπιστρέφουμε στὴν κούρνια μας, περπατώντας πάνω στὰ χέρια αὐτὴ τὴ φορά. Δέκα χρόνια χωρὶς οὔτε μία φορὰ νὰ πέσουμε. Ἔπειτα κάτι συνέβη. Κάτι τὸ ἀσήμαντο στὴν ἀρχή. Ἡ φίλη μου παραπονέθηκε ὅτι τῆς πονοῦσε ἡ πλάτη. Σκέφτηκε νὰ συμβουλευθεῖ ἕναν γιατρό, ἀλλὰ ὅλα ἔγιναν ταχύτατα. Ἐμφα-

νίστηκαν δυὸ καρούμπαλα ποὺ μέσα σὲ μιὰ νύχτα ἔγιναν δυὸ φτεροῦγες. Οἱ θεατὲς τὸ ἐκτίμησαν σὰν νὰ ἐπρόκειτο γιὰ σκηνοθετικὸ εὕρημα. Ἰδιαίτερα χάρηκαν τὰ παιδιά. Γι' αὐτά, τίποτα τὸ ἀδύνατον. Ἕνα σῶμα νεαρῆς γυναίκας, ἕνα κεφάλι φοράδας, δυὸ μπλὲ φτεροῦγες ἀνάμεσα στοὺς ὤμους, τίποτα δὲν τὰ ξαφνιάζει. Ὑπῆρχε μιὰ τρύπα στὴν τέντα· τὴν προηγούμενη μέρα, μιὰ θύελλα ταλαιπώρησε τὸ πανί. Τὸ χαλάζι τὸ ἔσκισε. Ἀπὸ τὴν τρύπα περνοῦσε λίγος ἀέρας. Τίποτα τὸ ἐνοχλητικό, ἡ παράσταση δὲν ματαιώθηκε. Ἀρχίσαμε τὸ νούμερό μας. Ἀφοῦ διασχίσαμε, ἐκείνη κι ἐγώ, τὸ μισὸ σχοινί, φιληθήκαμε, ἴσως λίγο πιὸ ἔντονα ἀπ' ὅ,τι συνήθως· ὕστερα ἡ φίλη μου τίναξε τὶς φτεροῦ-

γες της καί, σ' ἕνα δευτερόλεπτο, πέταξε μέσα ἀπὸ τὴν τρύπα τῆς τέντας. Τὰ χειροκροτήματα κράτησαν μία ὥρα. Δὲν τὴν ξανάδα ποτέ.

Σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο τῆς συζήτησης, ὁ φίλος μου μὲ τὸ κεφάλι ἀλόγου κοίταξε πάνω ἀπὸ τὸν ἀριστερό μου ὦμο, σὰν κάτι τὸ συναρπαστικὸ νὰ συνέβαινε ξαφνικὰ στὸν οὐρανό. Στράφηκα νὰ δῶ. Δὲν ὑπῆρχε τίποτα. Ἐκεῖνος ἐπωφελήθηκε γιὰ νὰ ἀπομακρυνθεῖ ἕνα λεπτὸ στὸ βάθος τοῦ λιβαδιοῦ. Ὅταν ἐπέστρεψε στὸ φράχτη, εἶδα ἀπὸ ἕναν ὠκεανὸ καὶ στὰ δυό του μάτια. Καμώθηκα πὼς δὲν πρόσεξα τίποτα.

Ἀφότου πέταξε μακριὰ ἡ φίλη μου,

ἤμουν ἀνίκανος νὰ σταθῶ στὸ σχοινί. Χάνοντάς την, εἶχα χάσει τὴν ἐλαφράδα μου. Ἦταν, βλέπετε, παιχνιδάκι γιὰ μένα νὰ περπατάω ἑφτὰ μέτρα πάνω ἀπὸ τὸ ἔδαφος, ἀφοῦ τό 'κανα γιὰ νὰ τὴ συναντήσω. Γιὰ τὴ χαρὰ νὰ τὴν πλησιάσω, θὰ ἔκανα καὶ θαύματα. Ἀνέβηκα πολλὲς φορὲς ξανὰ στὸ σχοινί, ἀλλὰ στὰ τρία βήματα ἔπεφτα. Ὁ διευθυντὴς τοῦ τσίρκου μοῦ πρότεινε νὰ μετατρέψω τὸ νούμερό μου ἀλλάζοντας κοστούμι. Ντυθεῖτε κλόουν, μοῦ εἶπε. Ἔτσι τὰ πεσίματά σας δὲν θὰ φαίνονται πιὰ σὰν ἀδεξιότητες ἀλλὰ σὰν μέρος τοῦ νούμερου. Δὲν εἶχε ἄδικο, γιὰ νὰ μὴν πῶ μάλιστα ὅτι εἶχε ἀπολύτως δίκιο· οἱ ἀληθινοὶ καλλιτέχνες ἀντλοῦν τὴ δύναμή τους ἀπὸ αὐτὸ ποὺ τοὺς καταβάλλει. Ἕνα ἐμπόδιο τῆς

ζωῆς τὸ μετατρέπουν σὲ χάρη. Ἔκανα προσπάθειες. Ἀλλὰ τὰ πεσίματά μου παραῆταν ἀληθινά. Ἔβγαινα ἀπὸ τὴ σκηνὴ ὅλο μελανιές, καὶ δὲν ἔκανα κανέναν νὰ γελάσει. Ἀναγκάστηκα νὰ ἐγκαταλείψω τὸ τσίρκο καὶ νὰ πιάσω ἄλλη δουλειά.

Ἄσκησα ὅλα περίπου τὰ πιθανὰ ἐπαγγέλματα γιὰ ἕναν ἄνθρωπο τοῦ φυράματός μου. Τὸ πιὸ εὐχάριστο ὑπῆρξε ὁμολογουμένως τοῦ καθαριστῆ σ' ἕνα μικρὸ σχολεῖο. Στὸ διάλειμμα τὰ παιδιὰ σκαρφάλωναν στοὺς ὤμους μου. Κάναμε πολλὲς φορὲς τὸ γύρο τῆς αὐλῆς καλπάζοντας.

Ἦρθε ὅμως ἡ κούραση καὶ μαζί της

μιὰ τιποτένια σύνταξη. Βρῆκα αὐτὸ τὸ λιβάδι καὶ δὲν ξαναφεύγω πιὰ ἀπὸ δῶ. Στὴν ἀρχὴ διάβαζα νύχτα μέρα. Μοῦ πέρασε ὅμως. Δὲν θά 'θελα νὰ εἶμαι πολὺ ἄδικος μὲ τὰ βιβλία. Τοὺς χρωστάω ὡραῖες στιγμές. Μὴν ξεχνᾶμε, ἀπὸ τὰ δέντρα προέρχονται καὶ καμιὰ φορὰ τὸ θυμοῦνται αὐτό· μερικὲς φράσεις κάποιων βιβλίων θροΐζουν σὰν τὰ φύλλα τῆς ἀκακίας. Ἀλλὰ περιμένω πολὺ περισσότερα. Μὴ μὲ ρωτᾶτε τί περιμένω ἔτσι. Δὲν θὰ μποροῦσα νὰ σᾶς ἀπαντήσω. Ἕνα εἶναι βέβαιο, πὼς ὅλη ἡ γραπτὴ σοφία τοῦ κόσμου δὲν μπορεῖ νὰ κάνει τίποτα γιὰ μένα· περιμένω κάτι πιὸ μεγάλο ἀπ' ὅ,τι μπορεῖ νὰ γραφτεῖ. Ὅμως βλέπω πὼς συννεφιάζει. Καλύτερα νὰ ἐπιστρέψετε στὸ σπίτι σας. Τὰ

μῆλα ποὺ μοῦ φέρατε σήμερα ἦταν ὑπέροχα. Στὴν ἀγορὰ τὰ ψωνίζετε;

Ὁ καιρὸς περνοῦσε. Ἡ χαίτη τοῦ φίλου μου μὲ τὸ κεφάλι ἀλόγου ἄσπριζε, κι ἐγὼ γινόμουν πιὸ εὐάλωτος στὸ βοριά. Στὴν κουβέντα μας γιὰ τὰ βιβλία προσθέσαμε μερικὲς σκέψεις γιὰ τὸν καλύτερο τρόπο νὰ γιατρεύει κανεὶς τοὺς ρευματισμούς. Καὶ συμφωνήσαμε πὼς δὲν ὑπάρχει καλὸς τρόπος γιὰ τὴ θεραπεία τῶν ρευματισμῶν. Τὸ σῶμα εἶναι σὰν βάρκα. Ὅσο εἶσαι μικρός, εἶναι ἐλαφριά, ἕνα ὀνειρεμένο πλεούμενο, ἕνα ἱστιοφόρο ἀπὸ ἄσπρο χαρτί. Μὲ τὸν καιρό, τὸ χαρτὶ μουλιάζει καὶ ἡ βάρκα βουλιάζει. Ζῆστε συμφιλιωμένος μὲ τοὺς ρευματισμούς σας, μὲ συμβούλευε ὁ

ἄνθρωπος μὲ τὸ κεφάλι ἀλόγου. Ἀποδεικνύουν ὅτι βρίσκεστε γιὰ τὰ καλὰ πάνω στὴ γῆ ζωντανός. Τίποτα δὲν πρέπει νὰ μᾶς ἐμποδίζει νὰ κουβεντιάζουμε καί, κουβεντιάζοντας, νὰ ψάχνουμε. Τίποτα δὲν πρέπει νὰ χαλάει τὴν εὐχαρίστηση τῶν συναντήσεών μας.

Ἦταν Τρίτη, θαρρῶ. Ποτέ μου δὲν τὸν εἶχα ξαναδεῖ τόσο λαμπερό. – Τὸ βρῆκα, μοῦ εἶπε. Βρῆκα αὐτὸ ποὺ περίμενα, δηλαδὴ ὄχι αὐτὸ ἀκριβῶς ἀλλὰ μιὰ λέξη γιὰ νὰ τὸ πῶ. Δὲν θὰ τὸ βρεῖτε ποτέ. – Ἐγὼ προσπάθησα ὡστόσο. Ὁ Θεός; Ὁ θάνατος; Ὁ ἔρωτας; – Καθόλου, ἀπάντησε. Ψάχνετε ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ πιὸ Ὑψηλοῦ. Κι αὐτὸ εἶναι, δίχως ἀμφιβολία, ἕνα ἀναπόφευκτο λάθος. Καὶ

ἐγὼ ὁ ἴδιος ἔκανα αὐτὸ τὸ λάθος μέχρι σήμερα τὸ πρωί. Πλὴν ὅμως εἶναι τόσο πιὸ ἁπλό: περιμένω τὴν ἄνοιξη.

Πρέπει νὰ εἶχα πάρει ὕφος ἠλίθιο. Μοῦ διευκρίνισε τὴν ἀπάντησή του. Τὰ λόγια του καλπάζανε. Τὰ μεταφέρω ἐδῶ ὅσο πιστότερα γίνεται. Παρὰ τὰ φαινόμενα, δὲν ἦταν λόγια τρελά. Αὐτὸ τὸ ξέρω καλά. Ἔχω ξαναδεῖ τρελούς. Μπορεῖ νὰ εἶναι ἤρεμοι ἢ ὀργισμένοι, φλύαροι ἢ λιγομίλητοι. Κοινὸ χαρακτηριστικὸ ὅλων τους εἶναι ἡ ζοφερὴ θλίψη. Τὰ λόγια ποὺ ἄκουσα τὴ μέρα ἐκείνη ἦταν γεμάτα φῶς καὶ εὐθυμία.

Ἐκεῖνο ποὺ ὀνομάζω ἄνοιξη, μοῦ εἶπε, δὲν ἔχει νὰ κάνει μὲ τὸ κλίμα ἢ μὲ

τὴν ἐποχή. Βεβαίως, δὲν μ' ἀφήνει ἀδιάφορο ἡ ἀνάσταση τοῦ Μάη, αὐτὴ ἡ καινούργια γλυκύτητα στὸν ἀέρα ποὺ κάνει τὴν καρδιὰ τόσο πολὺ νὰ κοκκινίζει καὶ τὰ κορίτσια νὰ γίνονται τόσο πειρακτικά. Μπορεῖ φυσικὰ νὰ ἀντιτείνει κανεὶς ὅτι τὴν ἀνάσταση αὐτὴ θὰ τὴν ἀκολουθήσει ἕνας καινούργιος χειμώνας, ὁ παγερὸς στάλα στάλα θάνατος. Οἱ ἐποχὲς εἶναι κυκλικές, διστακτικές. Ἐκεῖνο ποὺ ὀνομάζω ἄνοιξη διασπᾶ τὸν κύκλο αὐτόν, ὅπως κι ὅλους τοὺς ἄλλους. Μπορεῖ νὰ συμβεῖ στὸ πιὸ μελανὸ σημεῖο τῆς χρονιᾶς. Εἶναι μάλιστα κι ἕνα ἀπὸ τὰ γνωρίσματά της. Κάτι ποὺ μπορεῖ νὰ συμβεῖ κάθε στιγμὴ γιὰ νὰ διακόψει, νὰ διασπάσει καί, σὲ τελευταία ἀνάλυση, νὰ ἀπελευθερώσει.

Εἶχα φέρει ἕνα καλάθι μῆλα στὸν φίλο μου μὲ τὸ κεφάλι ἀλόγου. Ὄχι ἀπὸ ἐκεῖνα τ' ἄγευστα τὰ γκόλντεν, ἀλλὰ κάτι μικρὰ γκρίζα μῆλα, ζουπηγμένα, κι ἐξαιρετικὰ ζουμερά. Δάγκωσε ἕνα προτοῦ νὰ συνεχίσει.

Βλέπω τὴν ἔκπληξή σας. Βλέπω πὼς δὲν μὲ καταλαβαίνετε. Σᾶς διαβεβαιῶ: ἡ ἄνοιξη δὲν εἶναι τίποτα τὸ κατανοητό — αὐτὸ εἶναι μάλιστα ποὺ τῆς ἐπιτρέπει νὰ χωράει στὸ ἀπειροελάχιστο: σ' ἕνα θόρυβο, μιὰ σιωπή, ἕνα γέλιο. Κοιτάξτε, μιὰ ποὺ μιλᾶμε γιὰ γέλιο, στὸ σχολεῖο ὅπου δούλευα ἦταν ἕνα κοριτσάκι ποὺ εἶχε χάσει τὴ μητέρα του σὲ μιὰ πυρκαγιά. Στὰ διαλείμματα, μοῦ ἄρεσε νὰ κοιτάζω τὸ πρόσωπό του. Μὲς στὰ μάτια

του ὑπῆρχε λίγη σοβαρότητα καὶ ἄφθονο γέλιο. Εἶχε χαρεῖ τὴ μητέρα του τέσσερα χρόνια μονάχα, καὶ εἶναι ὁλοφάνερο ὅτι αὐτὰ τὰ τέσσερα χρόνια ἦταν πιὸ πλημμυρισμένα ἀπὸ ἀγάπη ἀπ' ὅσο τέσσερις αἰῶνες. Ἀντικρίζοντας αὐτὸ τὸ πρόσωπο, σκεφτόμουν ὅτι ἡ μητέρα του, ὅταν ζοῦσε, θὰ εἶχε χύσει μιὰ κούπα σαμπάνια στὴν ψυχὴ τοῦ παιδιοῦ της, ἐξοῦ καὶ τὸ σπινθηροβόλημα στὰ μάτια τῆς παιδούλας. Αὐτὴ ἡ σκέψη ποὺ ἔκανα τότε ἦταν μιὰ ἀνοιξιάτικη σκέψη. Δὲν προκύπτει ὅμως συμπέρασμα ἀπ' αὐτό. Ἡ ἄνοιξη δὲν σκοτίζεται διόλου γιὰ συμπεράσματα. Ἀνοίγει καὶ δὲν κλείνει ποτέ. Στὴ φύση της εἶναι νὰ μὴν ἔχει τελειωμό.

Ἐκεῖνο ποὺ ὀνομάζω ἄνοιξη δὲν γίνεται δίχως σπαραγμό. Εἶναι κάτι γλυκὸ καὶ βίαιο συνάμα. Δὲν θά 'πρεπε νὰ μᾶς ξαφνιάζει αὐτὸ τὸ μεῖγμα. Τὸ ὅτι μᾶς ξαφνιάζει πάει νὰ πεῖ πὼς ἡ ζωὴ μᾶς κάνει ν' ἀποξεχνιόμαστε. Δὲν δίνουμε ἀρκετὴ προσοχὴ στὰ πράγματα. Ἂν κοιτάζαμε προσεχτικά, ἂν κοιτάζαμε ψύχραιμα, θὰ μᾶς αἰφνιδίαζε τὸ μεγαλεῖο τῆς παραμικρότερης μαργαριτούλας: εἶναι ἐδῶ, μπροστά μας, τόσο χαζούλα καὶ κατακίτρινη. Γιὰ νὰ εἶναι ὅμως ἐδῶ, πρέπει νὰ διέσχισε θανάτους κι ἐρημιές. Γιὰ νὰ εἶναι ἐδῶ, τόσο λεπτούλα, πρέπει νὰ ἔδωσε ἀμείλικτες μάχες. Ἐκεῖνο ποὺ ὀνομάζω ἄνοιξη εἶναι κάτι τῆς ἴδιας κατηγορίας, κάτι ποὺ λάμπει σὰν μαργαριτούλα ἢ σὰν καταϊ-

δρωμένος παλαιστής. Τίποτα τὸ ἥσυχο ἢ τὸ κερδισμένο ἐκ τῶν προτέρων.

Μασούλησε ἄλλα δύο μῆλα, τὰ τελευταῖα τοῦ καλαθιοῦ.

Μία ἄλλη ἔνδειξη τῆς ἄνοιξης, αὐτοῦ ποὺ ἐγὼ ὀνομάζω ἄνοιξη, εἶναι ὅτι μὲ τὸ ποὺ φτάνει, ἐμεῖς νιώθουμε χαμένοι. Νιώθουμε, πῶς τὸ λένε νὰ δεῖς, ἐκτὸς τόπου. Φανταστεῖτε ἕναν καλεσμένο ὁ ὁποῖος, ἀπροειδοποίητα, πρὶν προλάβετε κὰν νὰ τοῦ ὑποδείξετε ποῦ νὰ καθίσει, στρογγυλοκάθεται στὴν ἀγαπημένη σας καρέκλα. Ὅλοι μας ἔχουμε σπίτι μας κάποια ἀγαπημένη καρέκλα. Πρὸς στιγμήν, νιώθετε ἐλαφρὰ δυσαρέσκεια. Ὅμως σύντομα ἔρχεται ἡ φρε-

σκάδα. Σχεδὸν τίποτα δὲν ἄλλαξε, ὅμως αὐτὸ τὸ «σχεδὸν τίποτα» τὰ κάνει ὅλα ἀλλιώτικα. Παίρνετε μιὰν ἄλλη ἀπὸ τὴ συνηθισμένη καρέκλα κι ἔχετε μπροστά σας ἕνα ἄλλο τοπίο· ναί, ἐξακολουθεῖτε νὰ εἶστε στὸ σπίτι σας, ἀλλὰ εἶστε ἐκεῖ μὲ τὸν καλύτερο τρόπο: περαστικοί. Παίρνουμε εὔκολα ὡς δεδομένο ὅ,τι κατέχουμε. Δόξα τῷ Θεῷ, ἡ ἄνοιξη ἔρχεται καμιὰ φορὰ νὰ τὰ ξανακάνει ἄνω κάτω ὅλ' αὐτά, κι ἀνακαλύπτουμε ὅτι δὲν εἴχαμε ποτὲ τίποτα δικό μας, καὶ ἡ ἀνακάλυψη αὐτὴ εἶναι ὅ,τι πιὸ εὐφρόσυνο γνωρίζω.

Σώπασε καὶ μάζεψε τ' αὐτιά του πρὸς τὰ πίσω σὰν νὰ εἶχε στενοχωρηθεῖ. Τὸν ρώτησα ἂν ἐξακολουθοῦσε νὰ νιώθει τὴ

σουβλιὰ ἀνάμεσα στοὺς ὤμους ποὺ τὸν εἶχε ταλαιπωρήσει τὴν προηγούμενη μέρα. Καθόλου, μοῦ εἶπε, πέρασε. Κρυολόγημα θὰ ἦταν.

Θά 'θελα νὰ ξεκαθαρίσω τὴν ἄποψή μου γιὰ τὰ βιβλία· ἂν δὲν ἱκανοποιοῦν τὶς προσδοκίες μου, τουλάχιστον τὶς κατευνάζουν καὶ τὶς ἐνδυναμώνουν. Διαβάστε κάτι ποὺ ἀντέγραψα γιὰ σᾶς χθὲς τὸ βράδυ. Ὅταν ἀνακάλυψα αὐτὸ τὸ ποίημα, μοῦ κόπηκε ἡ ἀνάσα. Πάντοτε μοῦ προκαλοῦσε τέτοια αἴσθηση ἡ ὀμορφιά. Ἔτσι μάλιστα φαντάζομαι καὶ τὸ θάνατό μου: κάτι, μιὰ μέρα, θά 'ρθει νὰ μὲ προϋπαντήσει. Κάτι τόσο καθαρὸ ποὺ δὲν θὰ ξέρω πιὰ τί νὰ σκεφτῶ, οὔτε καὶ τί νὰ πῶ, καὶ θὰ μοῦ κοπεῖ ἡ ἀνάσα μιὰ γιὰ πάντα.

Μὴ στενοχωριέστε, ζῶ ἀνέκαθεν μὲ τὸ αἴσθημα τοῦ ἐπικείμενου χαμοῦ μου, κι αὐτὸ εἶναι ἕνα εὐχάριστο συναίσθημα. Ἁπλοποιεῖ τὰ πράγματα κι ἀπελευθερώνει. Ἀλλὰ γιά διαβάστε αὐτὸ τὸ ποίημα. Ὁ συγγραφέας του εἶναι Ἄγγλος. Ὀνομάζεται Οὐίλλιαμ Μπλέηκ. Ἔζησε τὴν ἐποχὴ τοῦ Διαφωτισμοῦ. Ἦταν παράφορος καὶ ἀφελής. Τὸ ποίημά του δὲν κάνει λόγο γιὰ τὴν ἄνοιξη, καὶ ὅμως τίποτα δὲν τῆς εἶναι πλησιέστερο:

Κι ὄχι κάθε Χαμόγελο ποὺ χαμογέλασες
ποτὲ
Ἀλλ' ἕνα Χαμόγελο καὶ μόνο
Ποὺ μεταξὺ Λίκνου καὶ Τάφου
Μιὰ φορὰ μόνο νὰ τὸ χαμογελάσεις μπορεῖς
Μὰ κι ἂν μόνο μιὰ φορὰ τὸ χαμογελάσεις
Ὑπάρχει ἕνα τέλος γιὰ κάθε Στενοχώρια.

Πῆρα τὸ ποίημα ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ φίλου μου. Γιὰ νὰ διαβάσεις ἕνα μυθιστόρημα, θέλεις δυὸ τρεῖς ὧρες. Γιὰ ἕνα ποίημα, χρειάζεσαι μιὰν ὁλόκληρη ζωή. Διάβασα. Ἐλάχιστα κατανόησα αὐτὸ τὸ κείμενο, ἀλλά, γιὰ νὰ ἀγκαλιάσεις ὁλοκληρωτικὰ κάτι, δὲν εἶναι ἀπαραίτητο νὰ καταλάβεις τὰ πάντα γι' αὐτό. Μοῦ φάνηκε πὼς τὴν ὥρα ποὺ διάβαζα πολλὰ σύννεφα διαβήκανε στὸν οὐρανό, πολλὰ ἀστέρια φάνηκαν καὶ χάθηκαν, πολλὲς μέρες καὶ πολλὲς νύχτες ἦρθαν κι ἔφυγαν. Ὅταν ξανασήκωσα τὸ κεφάλι μου, ὁ φίλος μου δὲν ἦταν πιὰ ἐκεῖ. Τὸν φώναξα, τὸν γύρεψα παντοῦ, μάταια. Τὸ λιβάδι ἦταν ἄδειο. Κατάλαβα πὼς εἶχαν τελειώσει οἱ συζητήσεις καὶ πὼς δὲν θὰ τὸν ξανάβλεπα πιά.

Πῆγα στὴν ἀγορά. Ἀγόρασα ἕνα μῆλο. Ἔψαξα ὧρες πρὶν τὸ διαλέξω. Ἦταν μικρό, γκρίζο, ζουπηγμένο καὶ ζουμερό. Τὸ ἔφαγα ἀργά. Ἦταν ὁ τρόπος μου νὰ πῶ ἀντίο στὸν φίλο μου. «Ἀντίο» εἶναι μιὰ λέξη ποὺ ἡ ζωὴ σὰν καλὴ τροφὸς μᾶς μαθαίνει νὰ τὴ μασουλᾶμε ἀργά.

Ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο μὲ τὸ κεφάλι ἀλόγου λίγα μόνο πράγματα κράτησα. Ἕνα ἀγγλικὸ ποίημα καὶ μερικὲς τοῦφες ἀλογότριχες πού ᾿χαν πιαστεῖ στὸ φράχτη. Μοῦ ἔμειναν ἐπίσης τὰ λόγια του μαζὶ μὲ τὴ χαρὰ ποὺ περιεῖχαν. Γύρισα σπίτι γιὰ νὰ τὰ σημειώσω. Ἔφτασα μὲ δυσκολία, γιατὶ ἐδῶ κι ἀρκετὸν καιρὸ τὸ σπίτι μου μετεωριζόταν τριάντα ἑκατοστὰ πάνω ἀπὸ τὸ ἔδαφος. Στρεφόταν μὲ τὸν

ἄνεμο, καὶ δὲν ἔβλεπα ποτὲ τὸ ἴδιο τοπίο ἀπὸ τὸ παράθυρό μου.

Ἀλλ' αὐτὸ εἶναι μιὰ ἄλλη ἱστορία ποὺ θὰ ἀφηγηθῶ κάποιαν ἄλλη φορά.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΤΩΝ ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΩΝ

Ἡ ἀνὰ χεῖρας μετάφραση δημοσιεύτηκε πρώτη φορὰ στὸ περιοδικὸ *Νέα Πορεία*, ἔτος ΝΒ΄, τχ. 617-619, Ἰούλιος-Σεπτέμβριος 2006, σ. 193-199. Ἐδῶ δημοσιεύεται μὲ μικρὲς ἀλλαγές.

σ. 31-32: πρόκειται γιὰ ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ ποίημα τοῦ William Blake «The Smile», ποὺ περιλαμβάνεται στὴ συλλογὴ *Poems from the Pickering Manuscript*, *The Complete Poetry and Prose of William Blake*, ἐπιμ. David V. Erdman, Νέα Ὑόρκη 1988, σ. 482.

ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ ΣΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ

Ἡ ξέφρενη πορεία, μτφρ. Δέσποινα Σαραφείδου, Ἐκδόσεις τοῦ Εἰκοστοῦ Πρώτου, 1996.

Ἡ γυναίκα ποὺ ἔρχεται, μτφρ. Δέσποινα Σαραφείδου, Ἐκδόσεις τοῦ Εἰκοστοῦ Πρώτου, 1998.

Ἡ ἀνέλπιστη, μτφρ. Δέσποινα Σαραφείδου, Ἐκδόσεις τοῦ Εἰκοστοῦ Πρώτου, 1998.

Ἡ φάλαινα μὲ τὰ πράσινα μάτια, μτφρ. Εὐρυδίκη Τρισὸν-Μιλσανή, Ἑξάντας, 1998.

Κίσσα, μτφρ. Δέσποινα Σαραφείδου, Ἐκδόσεις τοῦ Εἰκοστοῦ Πρώτου, 2000.

Αἰχμάλωτος τοῦ λίκνου, μτφρ. Μαρία Χρηστίδου, Χαραμάδα, 2008.

Μαυροφώτεινη, μτφρ. Μάρω Φρέρη – Γιῶργος Φρέρης, Γρηγόρης, 2017.

Αὐτοπροσωπογραφία στὸ καλοριφέρ, μτφρ. Μελίνα Τανάγρη, Ἁρμός, 2017.